

یادگار «ارشک» یکم» در جوار چشمه علی

موضوع:
دژ رشکان
ویژگی:
پایگاه دفاعی
ونظامی

دژ «رشکان» در جنوب شهر ری روی تپه‌های کوه بی‌بی شهربانو در همسایگی چشمه علی یکی از آثار مهم و تاریخی محله صفائیه محسوب می‌شود. زمان ساخت این دژ نظامی و دفاعی به دوره اشکانیان می‌رسد و به همین دلیل هم نامش برگرفته از «ارشک یکم» بنیانگذار سلسه اشکانیان است. به گفته علی اربابی استاد دانشگاه و ری پژوه، این دژ در گذشته نقش دفاعی و نظامی مهمی در منطقه داشته و به عنوان

یک نقطه استراتژیک برای حفاظت از سرزمین‌های اطراف عمل می‌کرده است. همچنین این دژ به دلیل موقعیت جغرافیایی خاص خود، در طول تاریخ، مرکز تجمع نیروهای نظامی و پناهگاهی برای مردم در زمان‌های بحرانی بوده است. دیوارهای بلند و مستحکم این دژ که به صورت سنگی و آجری ساخته شده‌اند، به همراه برج‌ها و ورودی‌های مستحکم، امنیت و دفاع در برابر حملات دشمنان را تأمین می‌کردند.

اربایی در بخش دیگر صحبت‌هایش درباره ویژگی‌های دژ رشکان می‌گوید: «دژ رشکان نه تنها به عنوان یک پایگاه نظامی بلکه به عنوان محلی برای سکونت نیز مورد استفاده بوده است. دوره‌های مختلف، این دژ محل زندگی و کار مردم بوده و نشانه‌های زندگی اجتماعی و اقتصادی در آن به دست آمده است. آثار باستانی و شواهدی که در این دژ کشف شده، اطلاعات ارزشمندی درباره فرهنگ و زندگی مردم آن زمان ارائه می‌دهد. این دژ به عنوان یکی از نشانه‌های مقاومت و ایستادگی مردم در برابر تهدیدات خارجی در طول تاریخ ایران به شمار می‌آید.» به گفته اربابی دژ رشکان در دو طبقه ساخته شده که ارتفاع هر طبقه ۱۱ متر است و بخش شرقی آن نیم‌دایره است. همچنین روی دیوارهای آن سوراخ‌های دایره‌شکل برای تیراندازی ساخته شده است. استحکام و امنیت این دژ به اندازه‌ای بود که در دوره‌های حتی پادشاهان هم در آنجا ساکن می‌شدند: در قسمت بالای این برج، راه‌ریزی بود که زمینش را با استفاده از یک لایه گچ، محکم یا به قول امروزی‌ها عایق کرده بودند. بخش‌های زیادی از این قلعه مانند اسلحه‌خانه، سربازخانه و کاخ‌های آن تا زمان قاجار پابرجا بود اما به مرور این بخش‌ها از میان رفت.»

ماجرای نهر آب گرم و برج کولر

موضوع:
نهر
چهارجوی
ویژگی:
محل تلاقی
۲ نهر آب گرم
۲ نهر آب سرد

چهارجوی نام یکی از نهرهای محله صفائیه است که اهالی محل و تهرانی‌ها برای تفریح و آب‌تنی به آنجا بسیار رفت‌وآمد داشتند. شهری و محله صفائیه گودترین بخش تهران بود. از این رو بیش از ۴۰ قنات از قنات‌های تهران در صفائیه جاری و ساری و از هر کوچه و پس‌کوچه‌ای نهری روان بود و چون در گودی قرار داشت در برخی اوقات آب این قنات‌ها بالا آمده و بخشی

از محله زیر آن می‌ماند. چهارجوی نیز یکی از نهرهای مهم محله صفائیه محسوب می‌شد. محمد علی عالمی، از ساکنان قدیمی این محله می‌گوید: «تمدن و آبادی ری کهن از قنات‌های پرآب و نهرهای روان آن سرچشمه گرفته و چشمه علی قدیمی ترین و اصلی‌ترین قنات ری کهن بوده است. چهارجوی یا چهارجوب در زبان عامیانه اهالی، مکان تلاقی ۴ نهر آب بود که در خیابان ابن بابویه امروزی و روبه‌روی انبار زغال به هم می‌رسیدند. ۲ نهر آب گرم و ۲ نهر آب سرد در آن جریان داشت. گرم بودن آب این نهر برای خودش دلیل جالبی دارد. آن روزها آب این نهر به سمت کارخانه سیمان هدایت می‌شد تا دور موتورهای این کارخانه گردش داشته و آنها را خنک کند. به همین خاطر این آب حرارت موتورها را به خود می‌گرفت و گرم می‌شد، اما چربی روغن موتورها با آن همراه بود و وقتی افراد در چهارجوی آب‌تنی می‌کردند در این ۲ جوی لایه‌ای از چربی روی آب باقی می‌ماند. بعدها در این مکان برج آبی ساختند که آب در آن ذخیره شود. این آب‌ها از کارخانه سیمان به برج می‌آمد و این برج مانند کولر عمل می‌کرد. آب با پمپ به سمت بالا می‌رفت و خنک می‌شد و دوباره به جریان می‌افتاد و به عباس‌آباد و دیگر نقاط شهری هدایت می‌شد تا برای آبیاری درختان و سبزی‌کاری مورد استفاده قرار بگیرد. آب قنات‌هایی که به صفائیه می‌رسید به چندین بخش تقسیم و هر یک به سویی ادامه مسیر می‌داد و اصلاً این آب‌ها هرگز با هدر نمی‌رفت.»

نذر خاص جوان‌ها برای بازگشت لک‌ها

موضوع:
حضور
لک‌ها در برج
و باروهای محله

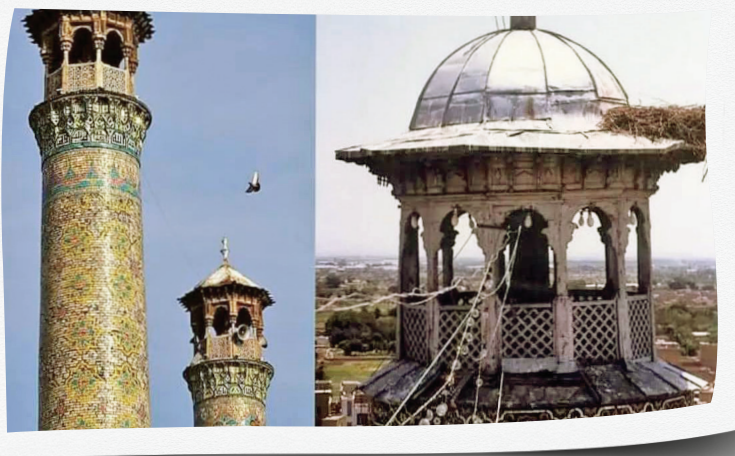
ویژگی:
اهالی صفائیه
لک‌ها را برای
خودشان خوش‌یمن
می‌دانند

ری سال‌ها زیستگاه لک‌ها بود آن قدر که حضور این پرند با باورها و اعتقادات اهالی پیوند خورده است. محال است پای صحبت‌های اهالی محله صفائیه ری بنشینیم و حرفی از لک‌ها به میان نیاید. آنها لک‌ها را به تعبیری همچون ققنوس می‌دانند و باور دارند این پرند برایشان خوش‌یمن و نیک قدم است. چند روز مانده به عید لک‌ها به ری می‌آیند و در لانه‌هایی که سال پیش ساخته بودند ساکن می‌شدند.

حضورشان نویدبخش بهار و زندگی دوباره طبیعت بود. عباس تاجیکی از جوانان فعال محیط‌زیست ری می‌گوید: «شهری یکی از مراکز مهم زندگی لک‌ها در تهران بود. بسیاری از اهالی خاطرات دلنشینی از

حضور لک‌ها دارند و جالب اینکه برای لک‌هایی که بیشتر در ری می‌مانند اسم نیز انتخاب می‌کردند. متأسفانه چند سالی است به دلیل تغییر شرایط آب و هوایی و تخریب زیستگاه آنها لک‌ها به ری نمی‌آیند و خبری از آنها در پایتخت نیست.» لک‌ها بر بلندای گلدسته‌ها، دودکش‌ها، تیرهای چراغ‌برق و برج و باروهای ری می‌نشستند. طراوت چشمه علی و باغ صفائیه و دیگر باغ‌های ری همچون باغ طوطی شرایط خوبی برای حضور لک‌ها فراهم کرده بود. حتی روی مناره‌های بارگاه حرم حضرت عبدالعظیم حسنی (ع) نیز لانه می‌کردند. «تاجیکی می‌گوید: «روزگاری جوان‌های محله‌های ری همچون صفائیه، نفرآباد و... نذر جالبی برای بازگشت لک‌ها داشتند. آنها نذر می‌کردند تا بازگشت لک‌ها مو و ریش خود را کوتاه نکنند. وقتی لک‌ها بر می‌گشتند مو و ریش خود را کوتاه و وزن می‌کردند و به وزن آن طلا یا نقره خریده و در حرم شاه عبدالعظیم (ع) می‌انداختند.»

چند سالی می‌شود که اهالی ری و جوانان محله با کمک سازمان‌های مردم‌نهاد برای بازگشت دوباره لک‌ها تلاش می‌کنند و طرحی به عنوان «بازگشت

«یک‌بار در حرم حضرت عبدالعظیم، جنگ لک‌ها و مار را تماشا کردم؛ چه صحنه ترسناکی بود. می‌گفتند لک‌ها، گوشت مار را خیلی دوست دارد. در آن روز، لک‌ها پاهای بلندش را طوری باز کرده بود که مار نتواند آنها را نبیض بزند. وقتی سرانجام با نوک بلندش بر سر مار کوبید، آن را به آسمان برد و رها کرد تا از مردن مار مطمئن شود.»

لک‌ها به ری» را کلید زده‌اند. در این خصوص سعایت پرندنگری در ری در حال ساخت است که به عنوان زیستگاه استاندارد لک‌ها انتخاب و مناسب‌سازی شده است. تاجیکی امیدوار است که امسال لک‌ها در مسیر خود در ری بمانند. حضور لک‌ها در ری با خاطرات تهرانی‌های قدیم عجین شده است. مرحوم مرتضی احمدی در خاطرات خود اینگونه روایت می‌کند: